

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXIII. De origine sacerdotii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

verbis: — *Dedita sacris Incerti Iudæa dei.* Prifcos quoque Pelafgos sine nominibus coluiffè deos, auctor est Herodotus lib. 11. Idem Strabo, lib. xvii, ita fcribit de Aethiopibus: τῶν δὲ πρὸς τῇ Δαχτικῆ καὶ μενίβητις καὶ ἄλλοι νομίζονται εἶναι ἕς γε καὶ τὸ ἥλιον Φαὸν ἐχθρεύειν, καὶ κακῶς λέγειν. id est: *Ex iis, qui ad torridam plagam incolunt; nonnulli sine deorum veneratione creduntur esse; solemque odiffe, ac desecrari.* quod & Diodorus tradit lib. 1. Verùm, quia isti solem exsecrabantur, ut calore nimio infestum, quem plerique alii supremum deorum existimabant, ideo planè athei credebantur: quum interim alia potuerint coluiffè numina. Mela item, lib. 1, cap. viii, in Africa descriptione, ita refert: *Augile manes tantum deos putant. per eos dejerant; eos, ut oracula, consulunt; precatique, quæ voluerunt, ubi tumulis incubuere, pro responsis ferunt somnia.* At hi hoc ipsum è primâ siderum reliquorumque numinum veneratione habuerunt. Certè nulla gens umquàm ne posterioribus quidem hisce sæculis reperta est, quin deorum aliquam habuerit notitiam ac venerationem, licet nonnullæ admodum exigua. Proinde veriffimum est Maximi Tyrii testimonium, quod, dissertatione xxxviii, hac de re ita profert: πᾶσι ἐὶ δὲν ἦν, ἢ βαρβαρικῶν, ἢ Ἑλληνικῶν, ἢ θαλάσσιον, ἢ ἠπείρωτον, ἢ νομαδικῶν, ἢ ἀστυπολιῶν, ἀνεχεται τὸ μὴ κατὰ σέβασμα ἅπτα τῶν θεῶν ἡμῶν. hoc est: *Verum nullum est genus hominum, neque barbarum, neque Græcum, siue in mari, siue in continente vivat, siue sine sede vagetur, siue urbem incolat, quod non aliqua cultus deorum signa erigat.* Cui adfentitur Seneca, epist. cxvii: *Nulla gens usquàm est adeò extra leges moresque projecta, ut non aliquos deos credat.* Haftenus igitur de diis; quorum notitiam, cultumque Germanos

jam inde à primordio gentis habuiffè, satis constat. Quos habuerint, & ex quâ origine, item quibus nominibus, posterius dicetur.

De sacerdotibus etiam nunc pauca quædam expediuntur. Cæsar, ut antè relatum, sacerdotibus fuisse Germanis, qui rebus divinis præfent, quique sacrificia curaviffent, omnino negat. nihilo minus tamen deos habuiffè eos Solem, Lunam, & Vulcanum, ultro fateatur. Quis umquàm populus, quæ gens, quæ natio deos habuit sine cultu, aut deorum cultum sine sacerdotum administratione? Certè nulla. Ergo hoc jam Cæsar de Germanis opido quàm falsum, quod ille, ut multa in commentariis suis alia, antequàm satis comperit habuit, nimis negligenter perscripsit. Nihil eos, neque domi, neque militiæ, sine sacerdote gessisse, ex aliis compluribus infra ostendam auctoribus.

Deorum igitur cultum, cultusque procuratores sacerdotibus quum non minus Germani quàm contermina, omnibusque morum partibus similis eis alia Celtarum pars Galli, habuerint; tutò jam ea, quæ Cæsar de Gallorum diis ac sacerdotibus tradit, ego ad Germanorum meorum theologiam & religiones accommodabo; si antè de origine earum pauca quædam dixerò.

CAP. XXIII.

De origine sacerdotii.

Ntequàm de religione ac deorum cultu dicatur, de origine sacerdotum, qui ea docuerunt, procuraruntque, sermo expediendus erit. Sacerdotum igitur munus atque dignitatem non magis ego in Germaniâ primùm inter Germanos existisse arbitror, quàm ipsum deorum cultum. Nam, quum deorum sacra primi Celtæ, quorum pars maxima Germani, ex Asia secum in Celticam attulerint; sacerdotibus quoque, sacrorum procuratores, divinæque voluntatis interpreteis, unâ inde adduxisse certum est. In Asia autem sacerdotium jam inde ab ipsius mundi primordio originem accepisse, cummaximè est credibile. quidpe, licet legem scriptam primi mortales ante aquarum eluvionem non habuerint; tamen haud dubie Deus, rerum omnium conditor, ΑΔΑΜΟ, omnium mortalium primo, modum sese venerandi colendique, ac rationem vivendi, ceu leges ac statuta quædam, voce tenus tradidit. Vnde enim Abelus, secundus mox

Adami filius, gratum Deo facere didicerat sacrificium, nisi patre magistro? unde Noachus ante aquarum inundationem τὸ δικαιοσύνης fuit κήρυξ, id est, *justitiæ ac pietatis præco*: (quod divus ait Petrus, in epist. 11, cap. 11, ver. v.) unde, simul ac egressus est arcam, Deo, servatori suo, sacra facere meminuit, nisi traditionibus majorum monentibus, vel ipso jubente Deo? Nullam umquàm placuisse Deo ἑλεοθερησείας, gratamve fuisse, testis est sacra scriptura passim: ut in epistolâ Pauli ad Colossensæ, cap. 11, ver. xxiii; Deuterom. cap. xii, ver. viii; Matth. cap. xii, ver. ix. Quin divus Paulus, in epistolâ ad Hebræos, cap. xi, ver. 14, Abelum per fidem sacrificasse, discretè tradit. unde sequitur, ex Dei id eum fecisse mandato peccatum quidpe est, quidquid fit sine fide, teste eodem apostolo, ad Romanos cap. xiv, v. xxiii.

O

fides

fides autem absque præcedente Dei verbo esse profus nulla potest: teste eodem, ad Hebr. cap. xi, ver. 1: & item prophetâ Jesaiâ, cap. i, ver. xii. quæ omnia confirmat divus Petrus, epist. ii, cap. i, ver. ultimo: Οὐ γὰρ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου ἠνέχθη πρὸς τὴν φητεία· ἀλλ' ἕως πρῶτον ἀπίστους φερόμενοι ἐλάλησαν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Θεοῦ ἀνθρώποι. id est: Non enim libitu hominis allata est unquam prophetia: sed, acti à Spiritu sancto, loquuti sunt sancti Dei homines. Deus igitur ipse primum mortalium Adamum sacra facere docuit: hic verò filios, Cainum & Abelum. unde ad omnes eorum posteros sacrorum promanarunt ritus; quos 1000 tandem annis post terrarum inundationem Moses Dei jussu scripto mandavit. Hinc est, cur apud omnes pariter reliquas gentes plerique ritus circa sacrificia & alios cultus divinos veri Dei institutionibus, per Moysen conscriptis, patet reperiantur, ferèque eidem; ut infra patebit. 10 qui certè non ex Moysi demum legibus, ut quidam volunt imperiti, sed jam inde ex Noachi arcâ in cunctas profluxerunt gentes. Post Moysen, ab Hebræis, longinquâ demum persuasione, reliquas eos accepisse gentes, qui adfirmare velit; is eadem operâ adseveret, illas ante Moysen nullum habuisse deorum cultum, nullam notitiam. quod quàm sit falsum, satis supra pluribus ostensum est documentis. quibus hoc etiam, si lubet, adjicias; quòd jam tum Moyses, quum legis à Deo ad populum ferret, eum monuit, ne gentium superstitiones alienosque ac falsos deos sequeretur. Quòd si igitur gentes jam tum deos coluerunt; certè sacrificia etiam ac ritus habuerunt, quibus eos coluerunt. Primus igitur sacerdos, sive sacrorum procurator fuit idem, qui primus homo à Deo conditus. proximi deinde, hujus filii. Tandem, quum hominum excresceret multitudo, ita uti jam alii alia curarent humanæ vitæ munia; certi etiam homines sacris curandis præpositi sunt: quos Græci postea, ἀπὸ τῆς ἱερῆς, dixerunt ἱερεῖς. Latini eadem ratione, ab sacro, sacerdotes. Ceterum inventis falsorum deorum veneratione ac sacris, sacerdotibus his quoque, qui ea curarent, mox additi sunt. quorum haud dubiè primus fuit idem, qui ipsius falsæ venerationis auctor, Cainus; quod infra ostendetur. Persæ postmodum, Parthi, Bactri, Arii, Sacæ, ac Medii, aliique orientis populi, suos nuncupavere Magos; teste, inter alios, Luciano in Longævus: Indi suos, Brachmanes & Germanes: Assyrii, Chaldæos: Aegyptii atque Hebræi, suos quæque gens patrio vocabulo, quod Græci interpretati sunt 20 πνευματικός: Celtæ, Druidas: alii suos aliis nominibus. Nec quidquam obest huic sententiæ, quòd Persarum magos Græci Latinique interpretati sunt philosophos. primis quidpe illis 30 sæculis apud omnes pariter gentes penes unos sacerdotes omnis tam divinæ, quàm naturalis moralisque erat philosophiæ tractatio; quod sequenti capite ostendam. unum heic audiamus Platonem: qui, in Alcibiade i, de pædagogis, Persarum regum filios eruditibus, ita ait: Ὅτι ὁ μὲν μαγείαν τε διδάσκει, πλὴν Ζωροάστρου τὸ Ὀρομάζου (ἔστι τὸ τῆς θεῶν θερητεία) διδάσκει ἢ καὶ τὰ βασιλικά. hoc est: Quorum unus magiam Zoroastris, Horomazis filii, docet; quæ est cultus deorum: idemque tradit instituta regia. Hunc Zoroastrem primum fuisse artis magicæ repertorem, inter omnes olim convénit auctores. Agathius libro 11: οὗτος ἢ ὁ Ζωροάστρου ἢ τὸ Ζαργάνης (διττὴ γὰρ ἔστι αὐτῶν ἡ ἐπωνυμία) ὁ πρῶτος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ οὗτος νόμος ἔχει, ὅτι ἐν τῇ σαφῶς διαγνώσει. Πέρας ἢ ἀπὸ τοῦ οὐνοῦ ἔλαττω ἄνω δὴ ἡ ἀπὸ τοῦ φασὶ γενέσθαι, ὡς λέγει ἡ ἀμφιγροσία καὶ οὐκ εἶναι μὲν πότερον Δαρείου πατρὸς, εἴτε Ἐλλῆσ, εἴτε Ἰσθηρῆν Ἰσθῆνης. 40 Εἴτε ὅτι ἂν καὶ λέγῃται χρόνῳ, ὑψηλῆς αὐτοῦ ἐνεῖν. Ἐκ καθήμερον τὸ μαγικὸν γέροντα μαγιστῆρα καὶ αὐτὸς ἢ πρὸς πρῶτος ἱεραρχίας ἀμείψας, παμμυγῆς ἰσας καὶ πικίλας ἀνέθηκε δόξας. Id est: Hic autem Zoroaster sive Zarades (duplex enim ei adpellatio tribuitur) quando primum floruerit & leges condiderit, liquido non constat. Persæ verò hujus ætatis, sub Hytaspæ, simpliciter tamen citraque ullam adjectionem, vixisse ajunt: adèò ut valde ambigatur, neque certò sciri possit, an Darii pater, an alius quispiam, hic Hytaspes fuerit. Quocumque verò tempore floruit, autor eis & dux magicæ religionis existit; pristinoque sacrorum ritu immutato, confusaneas, quas daret, varias opiniones induxit. An non ipse primus mortalium fuerit Adamus, vehementer ego dubito. Justinus historicus, sub initium libri primi, Postremum, inquit, Nino bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit: qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi 50 principia siderumque motus diligentissime spectasse. Bactrianum ego hunc non magis fuisse puto, quàm Deucalionem, id est, Noachum, Scytham: quod tamen crediderunt antiquissimi Græcorum; teste Luciano, in libro de deâ Syriâ. Plinius, lib. xxx, cap. i, de eadem arte loquens, Sine dubio, inquit, illic, in oriente, orta, in Perside, à Zoroastre; ut inter auctores convenit. Hi equidem auctores propius in solum, in quo & ex quo conditus Adamus, adduxere Zoroastrem. Idem Plinius, eodem capite, ait Eudoxum atque Aristotelem prodidisse, Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse; Hermippum verò tradidisse, quing. millibus annorum ante Trojanum bellum. quod & Plutarchus refert, in libro

- libro de Iside : Diogenes verò Laërtius, in proœmio, idem citat ex Hermodoro. Ipse Plinius, eodem capite postea, adfirmat, Zoroastrem multis millibus annorum ante Mosent fuisse. Quæ computationes multo magis profectò in Adami, quàm in Nini, qui post terrarum inundationem regnavit, ætatem conveniunt. Adde huc, quod Justinus, inter alios, de Zoroastre tradit; *primum eum mundi principia siderumque motus diligentissimè spectasse*. quod uni Adamo quàm rectissimè convenit. hic quidpe primus & verum Deum, cœli terræque opificem, & omnium rerum naturam, & siderum motus, & quidquid scientiarum ex his profluxit, ipso Deo magistro cognovit, filiisque ac nepotibus tradidit; ut etiam infra, cap. xxxiii, fufius clariùsque ostendetur. Adde etiam, quod dictus Hermippus apud
- 10 Plinium, loco prædicto, prodidit, *Zoroastrem præceptorem, à quo institutus, habuisse Azonacem*: qui nullus alius fuit, quàm ipse summus æternusque Deus: quem priscos mortales adpellasse *Aden, Aiden, Atten, Attin, Atin, Atyn, Attinen, Adonin, Adoneum, Adonaim*, infra, cap. xxvii, docebo. Quantum autem differt *Azonac* ab *Adonai*? nam ζ quoque litera in se ð habet. Si igitur alteram ejus partem, quæ est σ, rejicias, erit vocabulum *Adonac*. Huc faciunt & ea, quæ Lucianus tradit, in libro de deâ Syriâ: καὶ τὰ φέρους, ἢ Λυδοί, καὶ Σαμιθρακίαις Ἰπιδέαις, Ἄσιω πάντα ἐμάθον. id est: *Ac quibus ritibus Phryges, & Lydi, & Samothracæ in sacris utuntur, eos omnes ab Atte acceperunt*. Item, quæ Plutarchus, prædicto libro, ex Perfarum theologiâ de Zoroastre refert: οὗτος ἐδίδαξε ἑσπέρια θύων καὶ χαρμηρία. id est: *Hic docuit votivas & charitificas victimas immolare*. Item, quæ de his rebus ex
- 20 Ægyptiorum theologiâ narrat Diodorus lib. 1: Ἰν ἧ Ἐρμῆ πρῶτον μὲν τῷ τε κοινῷ ἀγάλματι τῷ ἀγάλματι, ἢ ποτὶ τὰ ἀνώνυμων τοῦ ἀνθρωπογενεῖας, τῷ τε εὐρεῖν τὴν γεγραμμάτων ἡμέραν, & τὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἡμετέραν ἀγάλματι. id est: *Primum Mercurium ajunt communem loquelam articulatim distinxisse, & multis rebus, quæ antea sine nominibus erant, nomina indidisse: literas item invenisse, & deorum cultus sacrificiaque ordinasse*. Idem testatur & Plato, in Phædro, qui Mercurium istum Ægyptiorum adpellat *Theuth*: de quo supra, cap. ix, mihi dictum, pluraque dicentur infra, cap. xxvi. Deum ipsum, rerum omnium auctorem, omnia ista, quæ Diodorus heic, & Plato dicto loco, enumerant, primum mortalium Adamum edocuisse, hunc verò liberos suos, mox infra patebit. Adde jam his & illud, quod
- 30 *Oromazes* ille, quem patrem magi prædicarunt Zoroastris, maximus apud Perfas sit habitus deus: isque non è mortalibus sive in his terris natis diis unus; sed ipse omnium rerum conditor: teste Plutarcho, in libro de Iside. De eodem Oromaze ita Diogenes Laërtius, in proœmio: Ἀρμασίτης δὲ ἐν πρώτῳ περὶ φιλοσοφίας καὶ περὶ θεῶν ἐστὶν ἡμῶν μάρτυρας, ἢ δύο κατ' αὐτὸς εἶναι δεχόμενος, ἀρχὸν δαίμονα, & κατὸν δαίμονα: ἢ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς Ἐρμασίτης, τῷ δὲ ἄλλῳ Ἄρμασίτης. Φησὶ ἡ τῶν Ἐρμῆ, ἢ Εὐδοξοῦ, ἢ Θεοπομπῶν. hoc est: *Aristoteles, in primo de philosophiâ, tradit, Ægyptiis antiquiores esse magos: duoque juxta illos esse verum principia, bonum genium, & malum. alterum ex his Iovem & Oromasiden, alterum Plutonem & Arimanium dici. quod & Hermippus & Eudoxus & Theopompus adfirmant. Per Græca vocabula Ζεὺς & Ἄρμας, Persica Ἐρμασίτης & Ἀρμασίτης interpretari voluerunt. Vocabulum autem Ζεὺς idem esse quod θεὸς, id est, veri Dei, rerum omnium opificis,*
- 40 antiquissimam inter mortales adpellationem, infra cap. xxvi docebo. Zoroastres igitur nullus alius, nisi Adamus, à vero Deo, unâ cum reliquis rebus, conditus. Idem Diogenes, ibidem: Ἀργυπίοι μὲν γὰρ Φαί, Νεῖλον ἡμέραν πῦρα ἠφαισον, ὃν ἀρχαί φιλοσοφίας, ἢς ἑστὶν πρῶτος ἱερέας εἶναι, ἢ ποιητῶν. id est: *Ægyptii tradunt, Nili silium fuisse Vulcanum; qui philosophiæ aperuit principia; cujus antistites sunt sacerdotes ac propheta. Plato, xi de legibus: ἠφαισων ἢ Ἀθηνῶν ἱερόν τὸ τὴν δημιουργῶν ἡμέραν, οἱ τὸ βίον ἡμῶν ἐγγυατισκοδῶναί τεχνίταις. id est: *Vulcano ac Minerva opificum genus consecratum est; qui vitam nobis suis artibus instruxerunt. Hunc quoque Vulcanum, verum æternumque fuisse Deum, infra cap. xxix ostendam. Idem Diogenes, ibidem, de Ægyptiis: Ἐπὶ τῷ ἧ ἢ νόμος ὑπερὶ δικαιοσύνης, ἢς αἱς Ἐρμῆ ἀνήνεκται. hoc est: *De justitiâ quoque leges statuerunt, quas ad Mercurium referunt. Et Ælianus, variar. histor. lib. xiv, c. xxxiv: Ἀργυπίοι Φαί περὶ Ἐρμῆ τὰ νόμιμα ἐκμεσβλήσαι ἔτω ἢ ἢ ἕκαστοι τὰ παρ' ἑαυτῶν ἀμυνῶν ἀπέδωκαν. id est: *Ægyptii sua jura à Mercurio profecta esse ajunt. Ita plerique sua commendare, & angustiora reddere solent. Quum complures fabulosa statueret antiquitas iisdem nominibus deos, de Mercuriis sic ait Cicero, in tertio de divinatione: Quartus Nilopatre; quem Ægyptii nefas habent nominare. quintus, quem colunt Pheneatæ: qui Argum dicitur interemisse; ob eamque causam in Ægyptum profugisse, atq; Ægyptiis leges & literas tradidisse. hunc Ægyptii Theuth appellant. Non modò leges atque literas, sed alias artes scientiasque hunc Theuth apud Ægyptios invenisse, auctor est Plato in Phædro. ubi equidem hunc Theuth unum ex antiquissimis facit deis: regem verò totius Ægypti Thamum; cui Theuth cum****

literarum tum aliarum rerum scientias aperuerit, quas distribuit ceteris Ægyptiis postulavit. ex quibus *Thamum* regem alias laudasse, alias verò damnasse. Satis ineptè, ac ridiculè; quod postea excutietur. *Thenth* iste quum idem fuerit qui verus Deus, id est, rerum omnium conditor; ut partim supra, cap. IX, ostensum est, partim infra, cap. XXVI, ostenditur: *Thamus* ille haud dubiè nullus alius fuit, quàm qui *Adamus* in sacris vocatur libris, id est, primus à Deo conditus homo; quem Deus ipse ΑΔΑΜ, Ægyptii postea, demtà primà syllabà, & Δ, per communem omnium gentium consuetudinem, in confine Θ converto, adpellarunt THAM. qui non modò totius Ægypti, vel Bactrianorum, quod de Zoroastre tradit Iustinus: sed universi terrarum orbis rex veriùs dici poterat. Huic igitur Deus, seu pater filio (quod de Oromaze ac Zoroastre tradiderunt magi) quem è terrâ 10 ad imaginem suam condiderat, tam cœlestium, quàm terrestrium rerum, ab se conditarum, naturam, virtuteis, effectus, & usum exposuit; quidpe ejus causâ eas condiderat. huic item leges, ac modum vivendi præscripsit: quæ omnia voluit uti ille ceteris mortalibus, id est, liberis suis transderet. Huc facit alia etiam Ægyptiorum sacerdotum narratio. nempe primum omnium mortalium *Mneuen* leges, à Mercurio acceptas, dedisse Ægyptiis; ut refert Diodorus, in libro primo. qui *Mneues* nullus alius fuit, quàm quem ibidem Diodorus, ex eorundem Ægyptiorum theologiâ, vocat Μνωῶν. de quo ita scribit: Τῶν καρπῶν τὸ εὐρεῖν οἱ ἄλλοι εἰς τὴν ἰσθμὸν ἀναφέρουσιν, οἱ δὲ εἰς ἕνα τὴν παλαιῶν βασιλέων τὸ Μνωῶν. id est: *Frugum inventionem alii Isidi adscribunt, alii in quemdam antiquorum regum Menam referunt.* Per Isin ipsum intellectum fuisse Ægyptiorum sacerdotibus verum Deum, omnium 20 rerum auctorem, infra ostendam. Deus igitur frugum inventor, ac primus monstrator; quia à se creatas primo mortalium Adamo monstravit: hic deinceps liberis suis ac nepotibus. De eadem re ita Pollux, lib. IV, cap. VII, sect. II: Αἰγυπτίους ἄλλο δὲ Μανέρος γεωργίας εὐρετῆς, Μωσῶν μαθητῆς. id est: *Ægyptii Manerum tradunt fuisse agriculturae repertorem, eundemque Musarum discipulum.* Musarum nomen, inter alia vocabula, ad Solem spectare, indicat Macrobius, Saturnal. lib. I, cap. XIX. ego verò, omneis variorum numinum adpellationes, quas Macrobius uni Soli tribuit, ad unum verum æternum Deum, rerum omnium conditorem, esse referendas, infra pluribus documentis ostendam. De prædicto Menâ ita Diodorus paullo post: Μετὰ τῶν θεῶν πρῶτον Φασὶ βασιλεύσαι τὸν Αἰγυπτίῳ Μνωῶν, ἔκαστος δὲ τῶν λαῶν θεῶν τε σιβεῖσθαι, ἔκαστος δὲ θεῶν ἱεροδῶν. id est: *Post deos primum Ægypti regem ajunt fuisse Menam; 30 qui deorum venerationem, sacrificandique ritus populos docuit.* Et Herodotus, lib. II: Βασιλεύσαι τὸν Αἰγυπτίῳ πρῶτον ἀνθρώπων ἔλεγον Μνωῶν. hoc est: *Primum mortalium in Ægypto regnasse Mneuen dicebant.* Vel ex his satis clarè patet, quis MENA iste, sive MEN, seu MANERUS fuerit. nempe, qui præcis Germanis, ut supra cap. IX ostensum, MAN, Hebræis verò ΑΔΑΜ, & iisdem Ægyptiis THAM dictus est. nam hic omnium mortalium primus in terris, post Deum, imperium obtinuit in liberos suos atque nepoteis: hosque Deum colere ac sacra facere docuit, juxta ritus à Deo acceptos. Ægyptios verò primi hominis originem, & quidquid is in his terris egit, suo adscripsisse solo, vulgò notum est. Sed & de Lydis ita Dionysius Halicarnassensis, lib. I: Λέγουσιν, ἐκ Διὸς καὶ Γῆς Μάνην γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῆ πρώτῃ βασιλέα. id est: *Ajunt, ex Iove & Terrâ progenitum Manem, primum in hac terrâ regnasse. 40* Rectè Man iste Iovis ac Terræ dicebatur filius. quidpe à Iove, id est, à Deo, conditus erat è terrâ, sive humo. ex hac habebat corpus; ex illo animam. Eundem Manem, fuisse & Tagetem dictum, existimo; quem Hetrusci, Italica gens, primum divini cultus apud se doctorem tradidè; ut refert Cicero, de divinatione lib. II, his verbis: *Tages quidam dicitur in agro Tarquinensi, quum terra araretur, & sulcus altius esset impressus, existitisse repente; & eum affatus esse, qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Etruscorum, puerili specie dicitur visus; sed simili fuisse prudentiâ. Ejus aspectu quum obstupisset bubulcus, clamoremque majorem cum admiratione edidisset; concursum esse factum; totamque brevi tempore in eum locum Etruriam convenisse. tum illum plura locutum multis audientibus: qui omnia ejus verba exceperint, literisque mandaverint. Omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicina disciplina contine-* 50 *retur. Eam postea crevisse rebus nobis cognoscendis, & ad eadem illa principia referendis. Hac accepimus ab ipsis: hac scripta conservant: hunc fontem habent discipline.* non tantum haruspicinæ; sed omnis divini cultus & sacrorum rituum. unde etiam *Thufci* dicti credebantur; teste Dionysio Halicarnassense lib. I, & item Plinio, lib. III, cap. V. Eundem *Tagen* Festus *Genii* filium, nepotem Iovis, qui puer disciplinam auspicii duodecim dederit populis Etruria, fuisse adfirmat. Satis igitur ex hæcenus dictis liquere puto, omneis tam divinarum, quàm humanarum rerum scientias, ipsumque vivendi modum ac leges primum inter mortaleis docuisse ΑΔΑΜΥΜ: qui ipse magistrum habuit eundem quem patrem, sive conditorem,

forem, æternum illum THEVTH; cujus nomen Græci fecêre Ζεύς, Persæ Ὁ ρομάζης. Atque hæc causa fuit, cur omnes illustres legum conditores, inventionem earum in Deum referrent, quem alius alio, pro ratione patriæ lingvæ, adpellavit nomine. Ad disciplinas autem quod attinet, quas gentium professi sunt sacerdotes; quemadmodum perpetuus ille humani generis hostis Saranas primùm pro veri Dei veneratione falsorum numinum cultum discipulis suis subjecit; sic postea etiam ubique τὰ κατὰ τοῖς ἀρχαίοις permiscuit; ut ex magorum theologiâ refert Plutarchus, in libro de Iside, unde natæ sunt ineptissimæ illæ pessimæque superstitiones, simulque artes abominandæ, quas vulgò *magicas* vocamus, seu veriùs *veneficas*: quarum omni ævo peritissimos fuisse omnium gentium (Dei populum

10 excipio) sacerdotes, ex auctorum lectione discō.

Ab ADAMO igitur, omnium mortalium primo, per longam sæculorum seriem, quemadmodum ad alias genteis, sic ad CELTAS nostros tum sacerdotium, tum dictæ divinarum juxtâ & humanarum rerum scientiæ promanaverunt: quas unis adscribit sacerdotibus sive druidibus Cæsar, loco suprâ citato. Ceterum hæc scientiæ, unâ cum falsorum numinum sacerdotio, eâdem ratione aquarum eluvionem in arcâ Noachi trajecerunt, quâ & ipsa numinum veneratio; de quâ postea dicitur.

CAPUT XXIV.

De variis priscorum sacerdotum, sive sapientum generibus; de auctoritate, ac disciplinis eorum: item de nomine apud Germanos.

20

OSTENSA hætenus Celticorum sacerdotum origine, ordo rerum poscere videtur, uti de munere eorum ac disciplinis proximo loco dicatur.

Priscis illis sæculis apud omnes terrarum orbis genteis penes unos sacerdotibus omnem tam divinæ quàm naturalis moralisque philosophiæ fuisse tractationem, superiori capite dictum est. hoc igitur liquidis nunc probetur auctorum testimoniis. De Aegyptiis Strabo, lib. XVII: οἱ ἡ ἱερεῖς ἔ φιλοσοφίαν ἔσκον, καὶ ἀστρονομίαν, ἐμιλητοὶ τε τῆ βασιλέων ἦσαν. id est: *Sacerdotes philosophiam quoque exercebant, & astronomiam: cumque regibus versabantur.* Diogenes Laërtius, lib. IX, de Democrito Milesio; οὗτος, inquit, μάγων τῶν δῆκεσσι καὶ Χαλδαίων, περὶ ὧν τὰ πρὸς θεολογίας καὶ ἀστρολογίας ἐμάθη, ἐπὶ παῖς ὢν. Id est: *Hic Magos quosdam atque Chaldeos audivit; à quibus & theologiam astrologiamque didicit; quin puer etiam dum esset.* Et exiguo post: τοῖς πρυμοσοφιστῶν Φασί Ἰνδῶν συμμίξαι αὐτὸν ἐν Ἰνδία, καὶ εἰς διδοσίαν εἰσεῖν. Id est: *Quidam etiam cum Gymnosophistis cum in Indiâ congressum atq; in Aethiopiâ pervenisse tradunt.* Idem hoc tradit Hesychius Illustrius, in libro de Philosophis. Vide Malchum in vitâ Pythagoræ. De Indis ac Persis Appianus, in fine lib. I de bellis civilibus: οἱ βραχμανεὶς δοκεῖν Ἰνδῶν εἶναι μεταβολοῖ, ἔσφοι, κατὰ Περσῶν οἱ μάγοι. id est: *Brachmanes habentur Indorum subtilissimi ac sapientissimi, sicut Persarum magi.* De iisdem Indorum sapientibus Strabo, lib. XV: Ἐφη δὲ αὐτοὺς καὶ τὸ πρὸς φύσιν πολλὰ ἐξετάσαι ἔπερομαστικῶν ὄμβρων, ἀνχμῶν, ὄσαν. hoc est: *Ait, multa eos de rerum naturâ, de signis imbrium, siccitatum; ac morborum disputare.* Atque ob hoc ipsum φιλοσοφῶν eos adpellat Strabo, eodem loco: Philostratus verò, in vitâ Apollonii, cum Appiano, σφῶν. Hinc est illud Iarchæ, Indicorum brachmanum principis, seu præsulis, dictum ad Apollonium, quod Philostratus, lib. III, cap. VI, refert hujusmodi: Ερωτῶ, εἴ τις βάλει παρ' ἀνδρῶν ἃ ἡκεῖ πάντα εἰδοτός. hoc est: *Interroga, quidquid velis. ad viros enim venisti, qui cuncta sciunt.* Quin hodièque ejusdem simul gentis in oriente, simulque Africanorum Americanorumque sacerdotes, prædictas omnes profitentur scientias. Celtarum quoque olim druidas iis fuisse similes, mox infra ostendam. unde illud Melæ, lib. III, cap. II: *Habent tamen & facundiam suam magistrosque sapientie druidas. hi terra mundique magnitudinem & formam, motus cæli ac siderum, ac quid dii velint, sive profitentur.* Quos hic sapientia magistros, Diodorus, lib. V, φιλοσοφῶν vocat: additque: ἔσφ δὲ αὐτοῖς ἐστὶ, μηδὲνα ἡυσίας ποιῆν ἀνδρῶν φιλοσοφῶν. id est: *absque philosopho nemini sacrum facere fas est.* Quod de Persarum quoque magis penè iisdem tradit verbis Herodotus lib. I: Ἄνδρῶν δὲ δὴ μάγῶν ἔσφ νόμοις ἐστὶ ἡυσίας ποιῆσαι. id est: *Sine mago nullum sacrificium facere illis fas est.* Atque hinc Plinius, lib. XVI, cap. XLIV, Gallorum sacerdotibus, quos druidas illi vocabant, ipse adpellat magos: & lib. XXX, cap. I, eisdem artem magicam adscribit. cujus tamen maxima pars nihil aliud erat, quàm ἱεροργία, id est, sacrorum operatio, rerumque futurarum prædictio, teste Platone, in Alcibiade: cujus verba, jam antè citata, de pædagogis, Persarum regum filios erudientibus, hæc sunt: Ἐν ὁ εὐδὲ μάγειροι τε διδάσκει, πλὴν Σαρρασίαν ἔσφ Ὁ ρομάζης, (ἐστὶ ἡ τῆς θεῶν ἱεροργία) διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά.